

Лирски субјект Бранислава Зубовића је, у односу на претходну књигу (из које још увек одзвања злокобно „треба платити рачуне”), дошао до потпуног помрачења. У књизи *Ни за још* он је представио просторе једног хладног система из којег не постоји излаз до оног грозничавог *брљављења* у периодима мраза и кошаве; *излаза*, кажемо, нема, али постоји *заклон* од света трговине, папира и науке у коме се не могу прочитати ни звезде, ни облаци ни лекарски налази. Све представља нечитљиву мистерију човечанству које ни на који начин не показује своје противљење окорелости и хладноћи, чиме Зубовић додатно интензивира осећање *аутиопронизујуће* очаја појединца који не може да усклади вољу своју са вољом Творца. Ако се зауставимо и покушамо да упоредимо овакав доживљај света са сопственим погледима на постојање, и притом будемо немилосрдно искрени према себи и догађањима око нас, можемо закључити да је Бранислав Зубовић књигом *Ни за још* дао одличну дијагнозу савременом друштву, само се не треба према њој постављати као према *нашљалној карши*.

На крају, додајмо и да се надамо и радујемо следећој књизи песника *Тремора*, уверени да ће и она значити нови ступањ у поетици која је заснована не на формално-површинским или променама у угледању, у дијалогу са другим ауторима, већ промишљеном, сталоженом поимању света који се даном све више *проишње*.

Мсп Расиљко Р. ЛОНЧАР
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
Одсек за српску књижевност
rakiwolf007@gmail.com

БЛАГОСЛОВИ МЕДИТЕРАНСКЕ КУЛТУРЕ

Габријеле Д'Анунцио, *Поейски благослови*, избор и превод Мила Михајловић, Фондација Група север, Нови Сад 2024

Избор из поезије класика италијанске поезије Габријелеа Д'Анунција прва је књига едиције *Italica*, чији је циљ, према речима главног и одговорног уредника Стефана Радуловића, да на српском језику представи „најлепше стихове италијанске поезије”. Истраживање Миле Михајловић, која је начинила превод и избор из Д'Анунцијеве поезије, показало је да је у двадесет првом веку од 609 превода с италијанског објављено свега четрнаест књига поезије. Стога би се оснивање засебне едиције могло схватити као важан издавачки подухват који треба да понуди прве

или опширније и савременије преводе великих песника, попут Петрарке, Монталеа и Унгаретија, који су у значајној мери утицали на развој српског књижевног живота. Сам избор Д'Анунција за првог аутора нове библиотеке добар је пример узајамних веза италијанске и српске књижевности. Италијански песник је 1915. написао „Оду српском народу”, коју је већ наредне године слободно превео Милутин Бојић. Ова песма је изостала из избора Миле Михајловић, али у белешци о писци она оставља податак да је „први целовит превод 'Оде' у форми која одговара оригиналу начинио и објавио Драган Мраовић 2016. године”, пун век после песника преминулог у Првом светском рату. И поред тога, Д'Анунцио је, уз Де Амичиса, почетком двадесетог века био најприсутнији италијански песник у српској културној средини. О могућности компаративног читања његовог дела са нашим модернистима сведочи рад Жељка Ђурића „Милутин Бојић и Габријеле Данунцио” (*Зборник Майице српске за књижевност и језик*, 1983, 1, 79–96), а о интересовању савремених аутора за песника из Пескаре посве надахнут есеј Драгана Јовановића Данилова „Медитерански песник Габријеле Д'Анунцио”, објављен као предговор *Поейским блајословима*.

Данилов се у поменутом тексту открива најпре као изразити ерудита и познавалац италијанске књижевности. Поред цитата из других песника, он се позива и на тумачења Ероса Секвија, Бенедета Крочеа и Ђузепеа Антонија Боргезеа. Уз то, он не губи из вида ни Д'Анунцијев прозни опус како би понудио потпунију слику његове поезије. Уводне реченице читаоца недвосмислено припремају за суочавање са монументалношћу изабраних стихова: „Габријеле Д'Анунцио песник је одуховљења телесног уживања. Песник дубоке заводљивости и похотне дражести. Његова поезија која својом богатом сензацијом подједнако раздражује сва чула, нуди кључ за далека љубавна размаштавања. Једини закон у литератури Габријелеа Д'Анунција јесте ужитак”. Нешто касније Данилов даје језгровиту и ефектну оцену те поезије: „Све што има везе са Д'Анунцијем носи облик спектакуларности”. Он у есеју отвара и могућа компаративна читања езотеричних елемената код италијанског песника и Момчила Настасијевића. Иако се у предговору не јавља као песник, Данилов је код другог аутора истакао и поетичке особине свог опуса, попут барокне острашћености. Такође, поредећи „песника лета, плодова који потичу из 'семених хемисфера' и италијанске сијесте” са Ђованијем Пасколијем, „сутоњаком и крепусколаром”, чини се да се српски песник позиционирао ближе овом другом, премда је доминантни тон читавог есеја одушевљење пред колосалном појавом деветнаестог и двадесетог века.

Имајући у виду да су *Поейски блајослови* прва Д'Анунцијева књига на српском језику, треба напоменути да је избор Миле Михајловић, обимом невелик (39 песама), ипак веран приказ величине песниковог

опуса. Изабране песме покривају најважније тематске кругове његове поезије, природу, еротске теме, грчку и римску културу и потрагу за речима. Из њих се јасно може видети да је Д'Анунцијева лирика „монументална енциклопедија европског декадентизма”, како ју је у студији *Аџонија романтизма* назвао Марио Прац. Смештајући песму „Киша у борику” на почетак збирке, приређивач жели да моментално упозна читаоца са набојем лирске снаге италијанског песника. У песми се у једном тренутку спајају природа као позорница еротског сусрета и деловање културе које интегрише историју и митологију: „на лепу бајку што јуче / изневери тебе, данас мене, / о Хермиона”. Реч је о ћерки спартанског краља Менелаја, која ће се јавити и у другим песмама, уз Миру, Одисеја, Весту или Паладу. О свима њима је дата напомена преводиоца. Велики број фуснота двоструки је знак потребне ерудиције да би се Д'Анунцијева поезија најпре разумела, а затим и превела.

Преводилачке интервенције Миле Михајловић италијанског песника још више повезују са српском књижевношћу. Тако песма „Киша у борику” у оригиналу почиње императивом *Taci*, док се у преводу јавља одрична форма „Не говори”. Свесно или несвесно, превод би могао представљати реминисценцију на Ракићеву „Искрену песму”, у којој се у првом стиху таутолошки ређају заповести: „О склопи усне, не говори, ћути”. Српском песнику би, додуше, биле стране Д'Анунцијеве химере, те би се потенцијално могло говорити и о везама са другим медитеранским песником, Јованом Дучићем. Оно што италијанског аутора од обојице разликује јесте слободнија форма оличена у дугим строфама, о којима је песник остављао и аутопоетичке записе, као и другачије ритмичке и силабичке способности стиха и риме. Њих је, разуме се, на другом језику немогуће у потпуности одржати, али се спорадично и у преводу јављају риме, биле оне консонантске или асонантске: „мирту – брнисту” или „бела – озеленела”. Употребом других фигура звучања вешто се репродукују шумови мора и „жубор / сребрне кише / што плеви, / шушањ променљив / по грани / гушћег, ређег лишћа”. Да је звучност веома важна одлика Д'Анунцијеве поезије сведочи и фреквентна употреба императива, којим се успоставља двострука комуникација, са читаоцем и са бићима којима се пева.

Могло би се рећи да је Д'Анунцијева песма производ интегративне моћи језика да споји различите нивое реалности тако да они могу да живе у потпуном складу. У тренуцима најуспелијег стапања културе и природе, историје и садашњости, класичног и савременог, српски читалац у свест нужно призива стихове великог италијанофила Ивана В. Лалића. Дobar пример еклектичности јесте песма „Маслина”, која почиње благословом: „Хваљена нек је маслина у зору”. У таквом *йоейском блајослову* песник кроз биљку долази до непосредног контакта са божанством, које поприма и паганске и хришћанске обриси: „О, блага светлости, младости

у зраку, / правдо неподмитљива, божанска / голотињо ствари, о, Покречачу свега, / у нас се усели”. Но, не треба помислити да је маслина постала синегдоха биљака уопште. Д’Анунцијев хербаријум је један од најбогатијих у европској поезији. Пјетро Ђибелини (Pietro Gibellini) наводи да је песник консултовао приручник *Prodromo nella flora toscana* када је писао своју најзначајнију збирку *Alcyone*. Сам наслов Ђибелинијевог текста – „Fiori di carta: la fonte della flora di *Alcyone*” – може повезати Д’Анунцијево *цвеће од папира* са цвећем „изниклим из мастионице”, како је о Исидори Секулић писао Јован Скерлић. Афирмација италијанског песника би, дакле, додатно афирмисала и српске књижевнике о којима се већ искристалисао позитиван суд. На овом месту треба споменути и готово заборављеног песника Мирка Королију, једног од првих српских читалаца Д’Анунцијевог поезије. Опширну компаративну студију „Мирко Королија и Габријеле Данунцио” објавио је 1980. Жељко Ђурић у часопису *Дело*, али се чини да је тек са првим издањем српског превода постављен чвршћи темељ проучавању опуса ових песника с обе стране Јадранског мора.

Вратимо ли се биљкама у Д’Анунцијевој поезији, јасно је да је песник непрестано трагао за речима, те је тако и Мила Михајловић морала у преводу садити различите брнистре и асфоделе. Но, ботаника је тек један домен из ког песник непрестано преузима речи. Песма „Вал” може се читати као необуздани нагон песничке имагинације која тражи адекватну вербализацију, стога су бројни стихови састављени свега од једне или две речи. Међутим, и оне показују сву раскош песничког језика који је запитан сам над собом: „Море. / Ко да мења боју. / Да л’ сребри? Ил’ тамни?”. У истој песми дат је и један барокни опис мора употребом метафора из ништа мање богатог песниковог лапидаријума: „ко хрисопас / искри / и берили / мехура зелених”. Та снага песничког таласа објашњења је и силином глагола: „Жубори, ромори, / шуми, шушти, шишти, / урла и смеје се, пева, / слива, кркља, / поздравља и мири све”. У свега пет стихова песник је опевао стварање и обрушавање вала који деструкцијом мири „нескладе грубе / у својим дубоким / превојима густим”. „Вал” се завршава још једним *йоејским* *блајословом*: „Музо, отпевах ти хвалу / моје Строфе Дуге”. Песма би се онда могла доживети и као надилажење разорне моћи природе, обуздавање језичке силине, слављење деструктивне моћи стваралачких нагона. Иако је песник светлости, Д’Анунцију нипошто није страно умирање.

У песми „Април” он активира антички топос *collige, virgo, rosas*, а његов април је свиреп јер је клетва руже да брзо увену. Попут пролећа, и јесен је предсказање пропадања: „Да л’ не виде / можда у себи пропаст своју?” („Јесен”). Чак и тренутак највеће близине сунца подсећа на умирање: „зовем се / Подне. У свему живим / мукло као Смрт”. Његов *meriggio* архаична је и поетска верзија Христићевог *mezzogiorno*, које на

другачији начин најављује празнину: „И опет ће доћи та ноћ, ноћ мора. / Лежаћу и бићу напуштен, само празна заменица”. Комплекс медитеранских симбола италијанског песника доводи у везу и са Валеријем. Међутим, док француски песник изјављује „Ништа за мене у *Георџикама*”, Д’Анунцио се враћа и Хесиоду и Вергилију, те тако у песми „Дела и дани” старост и мирење са пролазношћу живота у сетном поетском монологу изједначава са губитком радне способности: „Млад је могах за шест дана сву / пожњети! смешећи се старина рече”. Зенит свој еквивалент проналази у солстицију: „Овог месеца на солстициј, кад / сунце више не може да расте, сејем / купус”. Стварање упркос опадању, приближавање часу апсолутне тишине и мира, честе су теме, готово идеали Д’Анунцијеве поезије. У антологијском стиху „срце ми осети да је дан све краћи” („Песак Времена”) он човека, оног образованог, враћа у природни свет у ком се мора помирити са својим крајем: „Песку Времена урна у шац / беше клепсидра мог срца уздрхталог”. Када се томе придода и директно зазивање Дантеа, не може се не уочити сличност и са Аницом Савић Ребац, која у „Песми Гвида Кавалкантија” исписује стихове тако сличне већ цитиранима из песме „Подне”: „цео живот ми сја, сагорева / У једном вечном лету – проживљеном или тек сањаном? Не знам”.

Песма којом се избор из поезије завршава сведочи о томе да је младост прошла: „О младости, авај, круна твоја / на челу мом већ је скоро потпуно свела. / Осећам да притиска ме живота тег, / некад тако лаган, на погнутом челу”. Ипак, не може се рећи да је Д’Анунцио песимиста, већ сасвим супротно, да он слави проживљено, да ствара похвалу протоку времена: „Ал’ душа ми у срцу постала је боља, / као зрело воће”. Чини се да се у овој песми стичу сви рукавци које су потекли из песме „Киша у борику”. Од свих звукова и одсјаја који су обележили његово певање песник се одједном дистанцира: „Други звук чујем, други одсјај видим”. То би могла бити најава смрти, коју је за живота у свему препознавао, а коју у последњој песми трансформише у светлост. Такав је Д’Анунцио каквим га је Мила Михајловић представила. Имајући у виду да је први превод најчешће само упознавање с аутором, несумњиво ће у будућности српска књижевност боље познавати италијанског песника, а кроз њега и оне песнике који су, испоставља се, били ближи иностраним стремљењима него онима своје средине, какав је случај са Мирком Королијом и Аницом Савић Ребац. Већ својом првом књигом, едиција *Italica* је вишеструко задужила нашу културу.

Мсп Лазар М. БУКУМИРОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
aurelijano@uns.ac.rs